

بخش تعاون ۲۰ درصد صادرات غیر نفتی را تأمین می‌کند

اشاره:

تعاونی‌های تولیدی، واحدهای اقتصادی هستند که با سرمایه‌های مردمی برای اجرای طرح‌های تولیدی شکل گرفته‌اند.

بر اساس ماده ۲۶ قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران، تعاونی‌های تولیدی شامل تعاونی‌هایی است که در امور مربوط به کشاورزی، دامپروری، پرورش و صید ماهی، شیلات، صنعت، معدن، عمران شهری و روستایی و عشایری و نظایر اینها فعالیت می‌نمایند.

در تبصره این ماده تصریح شده است، «تعاونی‌های تولیدی در کلیه اولویت‌ها و حمایت‌های مربوط به تعاونی‌ها، حق تقدم دارند.»

در ماده ۲۸ این قانون نیز آمده است: «شرکت‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت و تعاونی‌ها، موظفند در معاملات خود به تعاونی‌ها اولویت دهند.»

در تبصره این ماده نیز تصریح شده است، «تعاونی‌های موضوع این قانون، با رعایت قوانین و مقررات می‌توانند به امر صادرات و واردات در موضوع فعالیت خود بپردازند.»

با توجه به زیربنای قانونی موجود در خصوص تعاونی‌های تولیدی، بررسی جایگاه این تعاونی‌ها در تولید و صادرات غیر نفتی الزامی است و نقاط قوت و ضعف‌های موجود را نشان خواهد داد و امکان برنامه‌ریزی برای رفع معضلات و گسترش این بخش را میسر می‌سازد.

به عرصه حیات و فعالیت نهاده‌اند. بر اساس آمار منتشره از سوی این وزارتخانه، شمار شرکت‌های تعاونی (به استثنای تعاونی‌های مصرف آموزشی) در پایان سال ۷۸ به ۴۷۰۸۱ واحد با بیش از ۹/۴ میلیون عضو و سرمایه ۲۵۳۱/۹ میلیارد ریال و اشتغال ۱/۴۸ میلیون نفر رسیده است. مقایسه این آمار با عملکرد سال ۱۳۷۵ نشان از بهبود روند توسعه نهضت تعاون در کشور دارد. گزارش عملکرد وزارت تعاون نشان می‌دهد که سهم هر یک از گروه‌های تعاونی در فعالیت‌های اقتصادی تا چه حدی است.

۲۹/۲ درصد کل اشتغال شرکت‌های تعاونی از ابتدا تا پایان سال (۷۵) آغاز کرده‌اند.

به‌طور متوسط در دوره پنج‌ساله نخست فعالیت وزارت تعاون، هر واحد تعاونی با ۵۵ نفر عضو، ۶۲/۴ میلیون ریال سرمایه و ۲۴ نفر اشتغال‌زایی تشکیل شده است.

آمار عملکرد پنج‌ساله نخست تأسیس وزارت تعاون نشان می‌دهد که روند گسترش نهضت تعاون در این مدت بهبود یافته و شرکت‌های تعاونی با شمار اعضای بیشتر (شرکت‌های بزرگتر) و سرمایه بالاتر و اشتغال‌زایی گسترده‌تر یا

بر اساس گزارش ارایه شده از سوی وزارت تعاون، از مجموع ۳۸۴۸۱ شرکت تعاونی و اتحادیه به ثبت رسیده تا پایان سال ۱۳۷۵، تعداد ۱۴۹۳۵ واحد (۳۸/۸ درصد) آنها توسط وزارت تعاون تأسیس شده‌اند. این شرکت‌ها در دوره زمانی تأسیس وزارت تعاون (در سال ۱۳۷۰) تا پایان سال ۷۵ تأسیس شده و فعالیت خود را با ۸۱۷/۵ هزار نفر عضو (معادل ۹/۱ درصد اعضای تمامی شرکت‌های تعاونی تأسیس شده در ایران تا سال ۱۳۷۵) و با سرمایه ۹۳۱/۴ میلیارد ریال (معادل ۷۵ درصد سرمایه ثبت) و اشتغال ۳۶۱۷۶۲ نفر (معادل

نوع فعالیت شرکت تعاونی	شمار شرکت‌های تعاونی	سهم در کل بخش مربوطه
۱- تأمین نیاز مصرف‌کنندگان	۳۸۸۵	۴۶/۶ درصد کل واحدهای تأمین نیاز مصرف‌کنندگان
۲- کشاورزی	۳۰۵۸	۵۵/۶ درصد کل واحدهای کشاورزی
۳- صنعتی	۲۰۵۱	۵۰/۲ درصد کل واحدهای صنعتی
۴- مسکن	۱۵۵۷	۲۰/۵ درصد کل واحدهای مسکن
۵- خدمات	۱۴۶۵	۷۸/۳ درصد کل واحدهای خدمات
۶- فرش	۵۸۳	۸۰/۵ درصد کل واحدهای فرش
۷- معدنی	۵۷۲	۴۵/۵ درصد کل واحدهای معدنی
۸- چندمنظوره	۴۹۰	۹۸/۶ درصد کل واحدهای چندمنظوره
۹- تأمین نیاز تولیدکنندگان	۴۴۱	۵/۳ درصد کل واحدهای تأمین‌نیاز تولیدکنندگان
۱۰- اعتبار	۳۲۹	۴۳/۵ درصد کل واحدهای اعتبار
۱۱- حمل و نقل	۲۹۱	۳۶/۸ درصد کل واحدهای حمل و نقل
۱۲- اتحادیه	۱۴۵	۵۶/۴ درصد کل واحدهای اتحادیه‌ها
۱۳- عمرانی	۴۸	۲/۹ درصد کل واحدهای عمرانی

با وجود آنکه آمار جدیدتری در زمینه این تقسیم‌بندی در دسترس نمی‌باشد، اما آمار مربوط به سال ۱۳۷۵ نشان می‌دهد، بخش تعاون در فعالیت‌های اقتصادی مختلف، سهم قابل توجهی دارد.

در بخش کشاورزی (۵۵/۶ درصد)، صنعت (۵۰/۲ درصد)، فرش (۸۰/۵ درصد)، معدن (۴۵/۵ درصد)، حمل و نقل (۳۶/۸ درصد) و چندمنظوره (۹۸/۶ درصد) حضور فعال شرکت‌های تعاونی در عرصه فعالیت‌های اقتصادی مشهود است.

با وجود آنکه سهم این بخش در تولید ناخالص ملی حدود ۵ درصد است، اما بهره‌وری نیروی انسانی و سرمایه در این بخش در مقایسه با مجموع فعالیت‌های اقتصادی کشور بسیار بالاتر است. بر اساس گزارش معاونت تحقیقات،

آموزش و ترویج وزارت تعاون، بهره‌وری سرمایه در شرکت‌های تعاونی فعال تحت پوشش وزارت تعاون در کل اقتصاد تعاون حدود ۲/۴۹ برابر بهره‌وری سرمایه در اقتصاد ملی است.

این گزارش می‌افزاید: بررسی این نسبت در بخش‌های اقتصادی حکایت از آن دارد که در بخش کشاورزی اقتصاد تعاون ۰/۲ درصد بخش کشاورزی اقتصاد ملی و در بخش خدمات اقتصاد تعاون ۶/۸۵ برابر بخش خدمات اقتصاد ملی است.

جدول بهره‌وری و سرمایه در اقتصاد تعاون توسط دفتر اقتصاد کلان معاونت امور اقتصادی و فرهنگی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی به روش مدل‌سازی برای سال ۱۳۷۵ برآورد شده است که به شرح زیر می‌باشد.

شاخص‌های بهره‌وری سرمایه در

بخش‌های مختلف اقتصاد تعاون (به‌استثنای کشاورزی) به‌مراتب بالاتر از اقتصاد ملی است و این امر نشان می‌دهد که بخش تعاون (شرکت‌های تعاونی) به خوبی قادر هستند که از سرمایه‌های در اختیار خود، به نحو قابل توجهی بیش از مجموعه بنگاه‌های اقتصادی، بهره‌برداری کنند و این سرمایه‌ها را در راستای تحقق اهداف مشترک اعضای شرکت‌های تعاونی به‌کار گیرند. در همین حال بهره‌وری بهتر از سرمایه حاکمی از توان مدیریتی بخش تعاون است.

جدول دیگر درخصوص بهره‌وری نیروی انسانی که به صورت بهره‌وری هزینه شاغلین در شرکت‌های تعاونی غیرفرااستانی تحت پوشش وزارت تعاون در سال‌های ۱۳۷۲، ۱۳۷۴ و ۱۳۷۵ تهیه شده است، نشان از بهبود بهره‌وری نیروی انسانی، در مجموعه اقتصاد تعاون دارد.

بخش‌های اقتصادی	کل اقتصاد	کشاورزی	صنایع و معادن و ساختمان	نفت و گاز	خدمات
اقتصاد ملی	۰/۴۹	۲/۹۸	۰/۷۳	۳/۵۴	۰/۲۷
اقتصاد تعاون	۱/۲۲	۰/۶۱	۱/۱۰	-	۱/۸۵
اقتصاد تعاون به اقتصاد ملی	۲/۴۹	۰/۲۰	۱/۵۱	-	۶/۸۵

بهره‌وری هزینه شاغلین در شرکت‌های تعاونی غیرفرااستانی تحت پوشش وزارت تعاون در سال‌های مختلف

۱۳۷۵	۱۳۷۴	۱۳۷۳	بخش‌های اقتصادی
۶/۶	۶	۳/۷	کشاورزی (۱)
۴/۴	۳/۸	۳	معادن (۲)
۳/۹	۴/۵	۳/۳	صنعت (۳)
-	-	-	برق و گاز و آب (۴)
۵۶/۸	۲۴/۳	۶/۹	ساختمان (۵)
۳/۹	۳/۲	۳/۷	عمده‌فروشی و خرده‌فروشی رستوران و هتلداری (۶)
۵	۳/۹	۲/۷	حمل و نقل، ارتباطات و انبارداری (۷)
۲/۴	۲/۶	۲/۱	خدمات مالی، بیمه، املاک و مستغلات (۸)
۱/۳	۱/۴	۲/۵	اجتماعی و خانگی (۹)
۴/۴	۴	۳/۹	جمع

بخش ۱: زراعت، باغداری، دامپروری، شکار، جنگلداری و ماهی‌گیری

بخش ۲: استخراج معادن شامل استخراج نفت و گاز و سایر معادن

بخش ۳: صنعت

بخش ۴: آب، برق و گاز

بخش ۵: ساختمان، شامل بناهای مسکونی و غیرمسکونی، احداث سد، ایجاد راه، بندر، فرودگاه، اسکله و تونل، حفر و لایروبی چاه و قنات، خدمات تأسیساتی و...

بخش ۶: بازرگانی - شامل عمده‌فروشی، خرده‌فروشی، رستوران و هتلداری

بخش ۷: حمل و نقل (زمینی، هوایی و دریایی)، ارتباطات (پست و مخابرات) و انبارداری

بخش ۸: خدمات پولی، بانکی، مالی، بیمه، مستغلات و کسب و کار

بخش ۹: خدمات عمومی (اداره امور عمومی و دفاع)، تأمین اجتماعی، صداوسیما، بهداشت، درمان، آموزش و خدمات اجتماعی (خدمات شهری و بهسازی محیط) و شخصی (خدمات تعمیراتی و...)

با توجه به فزونی بهره‌وری سرمایه و نیروی انسانی در اقتصاد تعاون نسبت به اقتصاد ملی، می‌توان گفت بخش تعاون به لحاظ مدیریت مشارکتی و سهام بودن اعضا در تصمیم‌سازی‌ها و اجراء، قابلیت رشد و توسعه فعالیت‌های خود را داراست.

با وجود سهم نازل بخش تعاون در تولید ناخالص ملی (حدود ۵ درصد) این بخش ۲۰ درصد صادرات غیرنفتی کشور را تأمین می‌کند. طیف وسیعی از تولیدات تعاونی‌ها شامل محصولات کشاورزی، شیلات، فرش و صنایع دستی، محصولات صنعتی و معدنی و... در سبد کالاهای صادراتی کشور قابل مشاهده است و ارزش صادرات بخش تعاون سالانه بیش از ۶۰۰ میلیون دلار است. این در حالی است که آمار ادارات کل تعاون در استان‌ها، ارزش صادرات

شرکت‌های تعاونی را حدود ۸۹ میلیون دلار ذکر کرده‌اند. محصولات شرکت‌های تعاونی توسط بخش خصوصی نیز صادر می‌شود. با توجه به سهم بخش تعاون در تولید ناخالص ملی کشور و توان صادرات مصنوعات تولیدی این بخش (۵ درصد) ارزش تولید ناخالص ملی قادر به تأمین ۶۰۰ میلیون دلار درآمد حاصل از صادرات غیرنفتی است، می‌بایست گفت که کارآمدی این بخش از اقتصاد کشور با توجه به محدودیت سرمایه و منابع ارزی در دسترس و نیز تسهیلات اعتباری بانک‌ها، در حد قابل قبولی است.

در واقع تأمین‌کنندگان ۹۵ درصد ارزش تولید ناخالص ملی ایران در دیگر بخش‌ها (دولتی و خصوصی) فقط قادر به تأمین ۲/۴ تا ۲/۵ میلیارد دلار

محصولات غیرنفتی صادراتی می‌باشند و این نکته قابل توجه و تعمق است.

در خردادماه سال جاری (۲۷-۲۳ خرداد) نخستین نمایشگاه توانمندی‌های صادراتی بخش تعاون، با هدف شناساندن توانایی‌های صادراتی تعاونی‌های تولیدی و افزایش تحرک‌های اقتصادی در بین واحدهای تولیدی در محل دائمی نمایشگاه‌ها برگزار شد.

در این نمایشگاه بیش از ۲۰۰ واحد تولیدی و خدماتی تعاونی و اتحادیه شرکت داشتند و مصنوعات و خدمات خود را در معرض بازدید عموم قرار دادند.

طیف وسیعی از محصولات تولیدی تعاونی‌ها با کیفیت قابل قبول بازارهای داخلی و خارجی در این نمایشگاه در معرض دید بود. غرفه‌های فرش دستباف، صنایع دستی متنوع، مواد معدنی و

مصالح ساختمانی، فرآورده‌های شیمیایی و سلولزی، ماشین‌آلات، فرآورده‌های صنایع غذایی و بهداشتی و... با استقبال بازدیدکنندگان اعم از کارشناسان، صنعتگران، بازرگانان و... مواجه شد.

به گفته معاون دفتر امور تعاونی‌های تولیدی وزارت تعاون، اولین هدف برگزاری این نمایشگاه، شناسایی توانمندی‌های صادراتی بخش تعاون و دومین هدف آشنایی تعاونی‌های شرکت‌کننده در نمایشگاه با یکدیگر بود. در نمایشگاه تعاونی‌هایی حضور داشتند که هر کدام جداگانه کار صادراتی انجام می‌دادند و هیچ‌گونه ارتباطی با یکدیگر نداشتند. اما برگزاری این نمایشگاه یک گرهمایی از تعاونی‌هایی بود که توان صادراتی داشتند و توانستند علاوه بر آشنایی با یکدیگر با مشکلات و چگونگی حل آن آشنا شوند.

وی افزود: مسؤولان و دیگر بخش‌های اقتصادی نیز در جریان برگزاری نمایشگاه، با تعاونی‌های تولیدی آشنا شدند و مهمتر از آن، آشنایی مسؤولان وزارت تعاون با مشکلات و تعاونی‌ها و اقدام برای حل مشکلات و فراهم کردن زمینه برای افزایش کیفیت محصول و صادرات آن بود.

نمایشگان توانمندی‌های صادراتی بخش تعاون، با ایجاد فضای مساعد برای تبادل اطلاعات میان تعاونی‌های همگن سبب شد تا مدیران تعاونی‌ها با فعالیت شرکت‌های تعاونی هم‌گروه خود در خصوص بازاریابی و صادرات به تبادل نظر بپردازند. در حال حاضر بخش قابل توجهی از محصولات تولیدی شرکت‌های تعاونی به صورت غیرمستقیم (توسط بازرگانان بخش خصوصی، کالاهای همراه مسافر و یا محصولات مبادله شده در بازارچه‌های مرزی) به بازارهای خارجی صادر می‌شوند. کمی تجربه شرکت‌های تعاونی تولیدی در خصوص بازاریابی و صادرات سبب شده که آنها از حلقه رقابت مستقیم در بازارهای بین‌المللی جدا بمانند، در حالی

که ارایه آموزش‌های لازم به مدیران عامل و حتی اعضای هیأت‌مدیره تعاونی‌های تولیدی در خصوص بازاریابی و صادرات می‌تواند آنها را در عرصه مستقیم تولیداتشان به بازارهای خارجی و سودآوری بیشتر فعالیت‌هایشان کمک کند.

در حال حاضر ۹۰ درصد پسته صادراتی ایران و بخش قابل توجهی از زعفران و فرش دستباف تولیدی شرکت‌های تعاونی، به خارج از کشور صادر می‌شود. این امر نشان می‌دهد که آمار صادرات این بخش در سطح ۶۰۰ میلیون دلار در سال به واقعیت بیشتر نزدیک است.

در جریان برپایی نمایشگاه، گفت‌وگوهای مستقیم میان مدیران شرکت‌های تعاونی و مسؤولان وزارت تعاون، صندوق تعاون و... صورت گرفت که این مذاکرات در حل معضلات و تنگناهای مالی و اداری شرکت‌های تعاونی، نقش تعیین‌کننده‌ای داشته است. بسیاری از مدیران شرکت‌های تعاونی حاضر در نمایشگاه، خواستار برگزاری هر ساله این نمایشگاه و دعوت از بازرگانان خارجی برای آشنایی با تولیداتشان و بازاریابی صادراتی شدند.

عیسی خجسته، معاون وزیر تعاون در خصوص برگزاری این نمایشگاه گفت: در بخش تعاون به دلیل وجود این تشکله‌ها، استفاده بهینه از توانمندی‌های موجود برای صادرات به‌وفور یافت می‌شود. این تشکله‌ها توان و قدرت بیشتری برای حضور تعاونگران و معرفی کالا و خدمات در بازارهای بین‌المللی به‌وجود می‌آورد.

وی با اشاره به شناسایی مشکلات صادرات تعاونی‌ها و اقدام برای حل آنها در ادامه گفت: برای رفع این تنگناها از طریق تشکله‌های صادراتی، می‌توان بهترین نوع سازماندهی را داشت تا بخش صادرات تعاونی‌ها به عرصه ظهور برسد. بسیاری از مسؤولان امر تعاون اشاره داشتند که این نمایشگاه می‌تواند امکان

حضور تعاونی‌های تولیدی را در بازارهای بین‌المللی به‌طور یکپارچه فراهم آورد.

در جریان برگزاری نمایشگاه، ۶۶ درصد شرکت‌های تعاونی حاضر در نمایشگاه فرصت مذاکره با بازرگانان داخلی و خارجی را یافتند و ۷ درصد آنها نیز موفق به عقد قرارداد برای فروش محصولاتشان شدند.

در نهایت باید گفت، تعاونی‌های تولیدی نقش کلیدی در احیای روند تولید و رشد اقتصادی کشور و توسعه صادرات غیرنفتی دارند. توانمندی‌های این بخش در کنار بهره‌وری بالاتر آنها نسبت به مجموع اقتصاد ملی (از نظر سرمایه و نیروی انسانی) مزیت‌های نسبی آنها را نشان می‌دهد که چنانچه مورد حمایت و تشویق دولت قرار گیرند، قادر خواهند بود سهم واقعی خود را در اقتصاد ملی و صادرات غیرنفتی ادا کنند.

ذکر این نکته ضروری است که توسعه توانایی‌های صادراتی بخش تعاون، نیازمند برنامه‌ریزی کارآمد برای به‌فعل درآوردن توانایی‌های بالقوه آنهاست.

تأمین نیازهای مالی (تسهیلات اعتباری ریالی و ارزی) جهت دستیابی به فناوری‌های روز در تولید کالاها و خدمات، ارایه آموزش‌های لازم در خصوص بازاریابی و صادرات، بستهبندی متناسب با تقاضای بازارهای خارجی، معرفی توانمندی‌های صادراتی این بخش در رسانه‌های گروهی داخلی و خارجی و بهره‌گیری از فناوری اطلاعات (تجارت الکترونیکی، کاتالوگ نمایشگاهی، معرفی در شبکه‌های اطلاع‌رسانی جهانی نظیر اینترنت و...) جهت شناساندن تولیداتشان در بازارهای فرامرزی و... می‌تواند در گسترش صادرات بخش تعاون نقش مؤثری ایفا کند.

